

TEZAUROUL MONETAR DIN SECOLELE XVI-XVIII DESCOPERITE LA DOBREȘTI DOLJ

TOMA RĂDULESCU

În luna aprilie a anului 1985 poliția județului Dolj a depus la Muzeul Olteniei spre conservare și înregistrare un număr de 260 monede de argint, puternic oxidate și care reprezentau și urme de pământ, împreună cu câteva fragmente dintr-un vas, probabil o oală din ceramică cenușie specifică secolului al XVIII-lea, care fuseseră descoperite întâmplător în curtea unui țăran din comuna Dobrești-Dolj atunci când acesta săpase via și care au fost recuperate cu ajutorul postului de poliție comunal.

Comuna Dobrești se află la circa 40 km sud de Craiova, fiind cunoscută în literatura de specialitate prin cetatea Hallstattiană de pe malurile Jiului, ca și prin tezaurul de tetradrahme dacice ce se păstrează tot la Muzeul Olteniei și care au dat numele tipului de monede dacice numit Aninoasa-Dobrești, specific dacilor olteni. Localitatea, în perioada medievală, a aparținut boierilor Craiovești fiind un important punct strategic pe drumul ce lega Craiova de Bechet la vărsarea Jiului în Dunăre.

După toate probabilitățile tezaurul a fost recuperat în cea mai mare parte, iar conservarea pieselor a fost făcută de Urucu Virginia, restaurator metale la laboratorul zonal de restaurare din Craiova. Monedele tezaurului cuprind emisiuni monetare ale Imperiului otoman (253 exemplare), Ungariei (3 exemplare), Poloniei (1 exemplar), Bavariei (1 exemplar), Brandenburg-Anspach (1 exemplar), Sileziei (1 exemplar). Dăm mai jos catalogul celor 260 monede¹ înregistrate la nr. inv. 30622-30880, 40351 din colecția Muzeului Olteniei :

I. IMPERIUL OTOMAN

Ahmed III 1115-1143 H(1703-1730)

Kostantiniye

Av. Tugra

Rv. Duribe/fi/Kostantiniye/1115.Nuri Pere 523, parale.

1-4. 0,33 g; 0,34 g; 0,40 g; 0,52 g.

Mahmudi 1143-1168 H (1730-1754)

Kostantiniye

Av. Tugra

Rv. Duribe/fi/Kostantiniye/sene/1143. Nuri Pere 578, parale.

5-31. 0,16 g; 0,30 g (2 ex.); 0,31 g; 0,32 g (2 ex.); 0,33 g (3 ex.); 0,34 g; 0,36 g (2 ex.); 0,37 g (2 ex.); 0,38 g; 0,39 g; 0,40 g (2 ex.); 0,41 g; 0,42 g (2 ex.); 0,43 g; 0,45 g; 0,46 g; 0,48 g; 0,50 g; 0,69 g.

Mișîr

Av. Tugra

Rv. Duribe/fi/Mișîr/sene/1143. Nuri Pere 580, parale.

32-40. 0,19 g; 0,20 g; 0,26 g; 0,27 g; 0,29 g; 0,30 g (2 ex.); 0,32 g; 0,33 g.

Osman III 1168-1171 H (1754-1757)

Kostantiniye

Av. Tugra

---

¹ Determinarea monedelor din tezaur s-a făcut cu ajutorul următoarelor cataloage: Nuri Pere, *Osmanlılarda madeni paralar*, Istanbul, 1968; Emeric Hutten-Czapski, *Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises*, I, Graz, 1957; Ludwig Henricken-*Osterreichische munzprägungen von 1657-1740*, Wien, 1972; V. Miller, A. Loehr, E. Holzmaier, *Osterreichische munzprägungen!*, II, 1519-1938, Wien, 1948.

Rv. Duribe/fi/Kostantiniye/sene/1168. Nuri Pere 602, parale.

41-42. 0,33 g; 0,48 g.

Mişîr

Av. Tugra

Rv. Duribe/fi/Mişîr/sene/1168. Nuri Pere 604, parale.

43. 0,31 g.

Mustafa III 1171-1187 H(1757-1774)

Islâmbol

Av. Tugra

Rv. Duribe/fi/Islâmbol/sene/1171. Nuri Pere 639, parale.

44-45. Anul 1. 0,25 g; 0,44 g.

46. An 2. 0,32 g.

47-48. An 3. 0,37 g; 0,45 g.

49. An 4. Beşlik, Nuri Pere 638, 1,91 g, 19, 9 mm, perforată.

50-52. Parale, Nuri Pere 639, 0,17 g; 0,22 g; 0,44 g.

53-56. An 5. 0,17 g; 0,28 g; 0,29 g; 0,36 g.

57. An 6. 0,27 g.

58. An 7. 0,31 g.

59-65. An 8. 0,21 g; 0,26 g; 0,28 g; 0,30 g; 0,32 g; 0,36 g; 0,39 g.

66-67. An 9. 0,35 g (2 ex.).

68. An 10. 0,32 g.

69-70. An 11. 0,28 g; 0,37 g.

71. An 12. 0,30 g.

72. An 13. 0,28 g.

73. An 14. 0,43 g.

74-75. An 15. 0,28 g; 0,35 g.

76. An 17. 0,21 g.

77-83. An şters. 0,30 g (2 ex.); 0,32 g (2 ex.); 0,33 g (2 ex.); 0,37 g.

Misîr

Av. Tugra

Rv. Duribe/fi/Misîr/sene/1171. Nuri Pere 643, parale.

84-87. An 1. 0,19 g; 0,24 g; 0,32 g; 0,35 g.

88-92. An 5. 0,24 g; 0,25 g; 0,26 g; 0,30 g; 0,32 g.

93-94. An 17. 0,31 g; 0,35 g.

95-107. An indescifrabil. 0,17 g; 0,18 g; 0,23 g; 0,24 g; 0,26 g (5 ex.); 0,28 g; 0,29 g; 0,36 g (2 ex.).

Abdulhamid I 1187-1203 H (1774-1789)

Kostantiniye

Av. Tugra

Rv. Duribe/fi/Kostantiniye/sene/1187. Nuri Pere 681, parale.

108-116. An 1. 0,27 g; 0,28 g; 0,31 g; 0,36 g (2 ex.); 0,37 g; 0,40 g (2 ex.); 0,41 g.

117. An 2. 0,28 g.

118-121. An 3. 0,30 g; 0,35 g; 0,38 g; 0,41 g.

122. An 5. 0,35 g.

123. An 6. Ciftezolta-altmişlik, Nuri Pere 674. 25, 95 g (lipsă o mică parte), 42,5 mm.

Av Sultanul Beireyni-vehakanül-essultan bin essultan.

Rv. Essultan/Abdülhamid bin Ahmed han-dame mültkühi durib-Kostantiniye/1187.

124-127. An 7. Parale, Nuri Pere 681. 0,21 g; 0,34 g; 0,35 g; 0,40 g.

128-130. An 8. 0,20 g; 0,23 g; 0,35 g.

131-133. An 9. 0,30 g; 0,34 g; 0,47 g.

134-137. An 10. 0,32 g; 0,39 g; 0,42 g.
 137-139. An 11. 0,25 g; 0,32 g; 0,37 g.
 140-141. An 12. 0,40 g; 0,43 g.
 142. An 13. kurus, Nuri Pere 675. 17,80 g, 38,mm mm.
 Av. Tugra/duribe/fi/Kostantiniye/sene/1187.
 Rv. Sultanul berreyini/vehakanül bahreyini/essultan bin/essultan
 143. Para, Nuri Pere 681. 0,19 g.
 144. An 14. Onluk, Nuri Pere 679, 4, 60 g, 24,6 mm, perforată.
 145-146. Parale, Nuri Pere 681. 0,28 g; 0,29 g.
 147-152. An 15. 0,30 g; 0,31 g (2 ex.); 0,37 (2 ex.); 0,47 g.
 153. An 16. Ciftezolta=altmîşlik, Nuri Pere 674, 27 g; 42,5 mm.
 154-155. Parale, Nuri Pere 681, 0,28 g; 0,34 g.
 156-166. An şters. 0,27 g (2 ex.); 0,28 g; 0,29 g; 0,30 g; 0,31 g (2 ex.); 0,33 g; 0,36 g; 0,38 g; 0,50 g
 Misîr
 Av. Tugra
 Rv. Duribe/fi/Misîr/sene/1187. Nuri Pere 683, parale.
 167-169. An 1. 0,22 g; 0,29 g; 0,30 g.
 170-171. An 3. 0,29 g; 0,30 g.
 172-173. An 10. 0,2 g; 0,29 g.
 174. An 11. 0,27 g.
 175-219. Fară an. 0,11 g; 0,16 g; 0,17 g (2 ex.); 0,18 g (2 ex.); 0,19 g (3 ex.); 0,20 g (2 ex.); 0,21 g (2 ex.); 0,22 (3 ex.); 0,23 g (3 ex.); 0,24 g (3 ex.); 0 (4 ex.); 0,26 g (3 ex.); 0,27 g (3 ex.); 0,28 g (2 ex.); 0,29 g; 0,30 g (3 ex.); 0,31 g; 0,32 g; 0,36 g (2 ex.); 0,38 g.
 Selim III 1203-1221 H (1789-1807)
 220. An 1. Yüslük, Nuri Pere 705, 31,95 g, 44 mm.
 Av. Sultanâh parala/duriba/fi/Kostantiniye/1203
 Rv. Sultan/ül berreyini ve/hakanül/bahreyini/essultan bin/essultan.
 221-221. Parale. Av. Tugra. Rv. Duribe/fi/İslâmbol/sene/1203. Nuri Pere 713. 0,26 g; 0,30 g
 223. An 2. Yüslük, Nuri Pere 705, 31,97 g, 44,3 mm.
 224. An 2. Onluk, Nuri Pere 710, 3,15 g, 22,5 mm, perforată.
 225-226. An 4. Yüslük, Nuri Pere 705, 31,63 g, 42,7 mm; 32,83 g, 44 mm.
 227-228. Parale. Nuri Pere 713, 0,24 g; 0,37 g.
 229. An 5. Yüslük, Nuri Pere 705, 31,23 g, 44,8 mm.
 230. An 6. Yüslük, Nuri Pere 705, 32,47 g, 45,6 mm.
 231. Para, Nuri Pere 713, 0,26 g.
 232. An 7. Para 0,17 g.
 233-234. An 8. Parale, 0,25 g; 0,30 g.
 235. An 9. İkilik, Nuri Pere 706, 25,11 g, 42,9 mm.
 236-237. Parale, Nuri Pere 713, 0,30 g; 0,31 g.
 238-242. Anul şters. Parale, Nuri Pere 713, 0,10 g; 0,12 g; 0,18 g; 0,22g; 0,25 g.
 Misîr
 Av. Tugra
 Rv. Duribe/fi/Misîr/sene/1203. Nuri Pere 717, parale.
 243-245. An 1. 0,26 g; 0,31 g; 0,35 g.
 246. An 3. 0,31 g.
 247. An 6. 0,24 g.
 248. An 8. 0,14 g.
 249-251. An şters. 0,20 g; 0,21 g; 0,24 g.
 Parale sec. XVIII emitent indescifabil.

252. Atelier Misâr, 0,24 g.

253. Para ștearsă complet 0,26.

II Ungaria

Leopold II (1870-1909)

254. Piesă de 20 creițari 1871.

Av. LEOP. (oldus). II. D (ei) G. (ratiae) I. (mperator) S. (emper) A. (ugustus)- GERM. (aniae) HV. (ngariae) BO. (hemiae) REX. (Legenda între două cercuri perlate. Bust împărat spre dreapta, sub el sigla B.

Rv. ARCH. (idux). AUST. (riae) D. (ux) BURG. (diae) LOTH. (aringiae) M. (ediolanum) D. (ux) HET. (erusa). 1871. În câmp stema Austriei. Cifra 20 în chenar vegetal, încadrată de ramuri de lauri și palmier. 6,62 g, 28 mm.

255 ca mai sus, dar cu anul 1872, sigla E, 6,60 g, 27,8 mm.

Francisc I (1830-1875)

256. Piesă de 20 creițari 1873, 6,65 g, 28,3 mm.

Av. FRAN. (ciscus) II. D. (ei) G. (ratiae) R. (ex.) I. (mperator) A. (ustriae) GERM. (aniae) HU. (ungariae) BO. (hemiae) REX. bust împărat spre dreapta sub el sigla E.

Rv. ARH. (idux) AUST. (riae) D. (ux) GURG. (undiae) LOTH. (argingiae) M. (oraviae) D. (ux) HET. (erusa) 1873x. Stema Austriei, cifra 20 în chenar vegetal încadrat de ramură de lauri și palmier.

III SILEZIA

Carol VI 1711-1740

257 piesă de 6 creițari 1715, 2,95 g, 27,8 mm, perforată.

IV POLONIA

Sigismund III (1587-1632)

258 piesă de 3 groși, 1589, 1,60 g, 19,5 mm, perforată, H-C, I, 805.

259 V BRANDENBURG-ANSPACH

Cristian Frederic Carol Alexander (1757-1791)

259 piesă de 20 creițari 1764, 6,53 g, 28,5 mm.

Av. ALEXANDER D. (ei) G. (ratiae) MARCH. (io) BRAND: (eburgensis). Legenda în cerc de perle. Bustul lui Alexander cu perucă cu coadă și panglică, spre dreapta, între două ramuri de palmier.

Rv. LX. ST (üc) EINE FEINE MARK în câmp anul 17-64; legenda în cerc de perle. În exergă, într-un chenar oval, S. Deasupra literei S într-un chenar 20. Scut rotund, cu vulturul de Brandenburg purtând pe piept armele Hohenzollernilor: scut împărțit în patru câmpuri. Câmpurile I și IV negre, câmpurile II-III albe sunt redat pe suprafață în carouri. Deasupra scutului mare o coroană de elector.

VI BAVARIA (electorat)

Maximilian Iosif (1745-1777)

260. Piesă de 20 creițari 1763, 6,50 g, 28,9 mm.

Av. D. (ei) G. (ratiae) Max. (imilianus) JOS. (ephus) U. (triusque) B. (avariae) ET (în ligatură) P. (alatinus) S. (uperioris) D. (ux) C. (omes) P. (alatinus) R. (heni) S. (acri) I. (mperii) A. (rohidaifer) ET (în ligatură) L. (angrafius) L. (euchtenbergae) jos în câmp sigla A. Legenda în câmp de perle. Bustul lui Maximilian Iosif, cu perucă cu coadă, spre dreapta, într-o coroană de lauri. Rv. PATRONA BAVARIAE. Maica Domnului cu pruncul învăluită în raze, în chenar cifra 20, de o parte și de alta a cifrei anul 17-63.

Din analiza tezaurului se observă că cea mai veche monedă datează din anul 1589 (un triplugros polonez), iar cele mai recente monede sunt un iklik și două parale din anul 9 al domniei sultanului Selim III (1789-1807), adică din anii 1797-1798. Pentru secolul al XVII-lea în tezaur nu se găsește nici o piesă, iar pentru primele trei decenii ale secolului al XVIII-lea se păstrează numai

4, acele emisiuni ale sultanului Ahmed III (1703-1730) și piesa sileziană de 6 creițari din 1715, care desigur sunt rămășițe păstrate în circulație până la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Considerăm că acumularea tezaurului începe cu deceniul 7 al secolului al XVIII-lea, pentru a atinge vârful acumulării în jurul anilor 1785 până la 1797-1798, când tezaurul a fost îngropat de proprietar ca urmare a incursiunilor pustiitoare ale razvrătitului pașe de Vidin-Pasvan Oglu. Ca urmare a acestor dese pustiiri în martie 1798 însuși domnitorul Țării Românești, Constantin Hangerli, ia măsuri de recrutare a unei armate pământene, plecând la Craiova în fruntea unui corp de oaste. Cum satul Dobrești se află pe unul din drumurile principale străbătute de turcii prădalnici acest fapt a determinat îngroparea tezaurului de către proprietar² în anul 1798.

Din punct de vedere al conservării majoritatea monedelor, în special parale, dar și emisiunile divizionare otomane și din alte zone, mai vechi ne determină să considerăm că au fost folosite pentru podoabe, iar paralele, conform unei practici populare curente erau înșirate pe o ață în grupe de 5,10 sau 20 parale și erau folosite în tranzacții mărunte, mai ales datorită degradării valorii lor reale, fenomen accentuat din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Astfel din cele 240 parale cât numără tezaurul, numai 48 sunt neperforate, proporția crescând pe măsura apropierii de momentul îngropării tezaurului (7 parale Mahmud I, 7 parale Mustafa III, 20 parale Abdulhamid I, și 12 parale Selim III), Beșlikul de la Mustafa III și un onluk de la Selim III sunt perforați, celelalte 11 divizionare otomane fiind într-o bună stare de conservare. Deci din totalul celor 260 monede din tezaur numai 52 emisiuni sunt în bună stare de conservare, ceea ce ne împinge la concluzia că au fost posibil folosite pentru podoabe, dar nu trebuie neglijat faptul că din cele 1225 parale cât valorează tezaurul majoritatea valoric o formează monedele cu deplină putere de circulație.

Din punct de vedere al numerarului cele mai multe sunt emisiuni otomane-253 de exemplare (240 parale, beșlik, onluk-2 ex., kurus, ikilik, cifte-zolta = altmâșlâk-2 ex., yüzlük-6 ex.). Conform estimărilor oficiale un beșlik valorează 5 parale, un onluk 10 parale, un kurus 40 parale, un ikilik 80 parale, un cifte-zolta = altmâșlâk 60 parale, un yüzlük 100 parale, deci în total 1105 parale. În privința emisiunilor din afara spațiului otoman acestea valorează 120 parale (piesele de 20 creițari fiind egale cu 22 parale fiecare³).

În privința paralelor constatăm, mai ales pentru emisiunile bătute la Misâr o oarecare neglijență a monetarului, uneori înregistrând o dublă batere sau prin tăiere neglijență o parte din legendă a ieșit din cadru. Pentru parale prezentăm un grafic al evoluției cantitative ale acestora în tezaurul de la Dobrești:

Ateliere	Kostanitinye (Islâmbol)	Misâr	Total
Ahmed III	4	-	4
Mahmud I	27	9	36
Osman III	2	1	3
Mustafa III	39	24	63
Abdulhamid I	55	53	108
Selim III	15	9	24
Para sec. XVIII	-	1	1
Para sec. XVIII	-	-	1
Total	142	97	240

² Istoria Craiovei, Ed. "Scrisul Românesc", Craiova 1978, p.37.

³ Detalii asupra valorilor emisiunilor otomane vezi la: George Trohani și Done Șerbănescu, *Un tezaur monetar din secolele XVIII și XIX descoperit la Colibași (jud. Ilfov)*, B.S.N.R. LXVII-LXIX (1973-1975), p. 182; Paraschiva Stancu, George Trohani, *Un tezaur monetar de la sfârșitul secolului al XVIII-lea descoperit în comuna Dobra, jud. Dâmbovița*, C.N. III, 1980, p. 117.

Urmărind tabelul constatăm tendința de creștere a paralelor batute la Misâr, fenomen ce se explică prin amplificarea legăturilor comerciale ale Țării Românești cu partea africană și asiatică a Imperiului otoman cu cât înaintăm spre finele celui de la XVIII-lea veac. Dominantă rămâne monetăria constantinopolitană unde sunt bătute și cele 13 divizionare otomane. Pentru celelalte monede avem următoarele monetării: Posnan cu semnul arendașului monetăriei Th. Busch⁴, pentru triplugros polonez, Breslau pentru piesa sileziană, iar pentru cele cinci piese de 20 creițari Kremnitz, cel mai des întâlnită monetărie din Europa Centrală pentru peste trei secole în Țara Românească (20 creițari 1791), Alba Iulia (piesă de 20 creițari din 1792 și 1793), Schwabach (20 creițari Brandenburg-Anspach din 1763), Amberg (20 creițari Bavaria din 1764).

În legătură cu nominalele de 20 creițari sunt necesare câteva precizări. Ele au fost bătute conform convenției din 20 sept. 1753 încheiată între Austria și Bavaria, la care vor adera în anul 1754 zona franconă și germană, orașul liber Nürnberg și ducatul Württemberg. Monedele de bază ale acestui sistem sunt piesele de un gulden și de doi guldeni, precum și piesele de 20 și 10 creițari. Până în anul 1763 s-au asociat acestui sistem și statele germane din sudul și vestul teritoriului german, precum și electoratul de Saxa și principii saxoni⁵. Moneda de 20 kreuzer era echivalentă cu un florin convențional și corespundea din punct de vedere al greutateii și calității argintului cifrei înscrise pe aceasta, fapt care le-a dat o mare putere de circulație în toată Europa. Prezența acestora în spațiul Țării Românești se face simțită mai ales după anul 1784 când s-a semnat un tratat de comerț austro-turc care asigură supușilor englezi, francezi, olandezi, ruși, iar prin articolul 6 navele comerciale austriece au deschis pentru comerț gurile Dunării și Marea Neagră⁶.

O dată cu ridicarea în timpul Mariei Tereza la rangul de coregent a fiului său Iosif II, monetările din Imperiul habsburgic își încetează emisiunile cu litere, fiecare monetărie primind câte o literă. Astfel monetăria din Viena primește litera A, cea din Kremnitz litera B, Praga-C Graz și apoi Salzburg-D, Alba Iulia-E, Hall-F, Baia Mare-G, Milano pentru Lombardia-M. Emisiuni identice cu cele din acest tezaur se întâlnesc mai ales în Transilvania⁷ și vor deveni caracteristice în prima jumătate a secolului al XIX-lea și pentru Țara Românească.

Valoarea tezaurului în condițiile în care leul convențional era echivalent cu 40 de parale este egală cu 30 de lei și 72 de bani (1 para = 3 bani). Pentru a avea o imagine corectă asupra valorii tezaurului dăm câteva exemple asupra prețurilor unor bunuri de consum întâlnite abundant în zona unde s-a descoperit tezaurul. Conform prețurilor maxime fixate la 3 aprilie 1793 pentru o oca (1 kg și 272 g) de icre negre tescuite se putea plăti un taler (leu) și 60 de bani, icrele de știucă, crap sau caras-90 de bani, scrumbița de Dunăre costă 3 bani, iar scrumbia de Țarigrad 6 bani, 100 de raci 12 bani, "crapul cel mare" 12 parale, morunul, nisetrul, păstruga și cega 12 parale⁸. Conform nartului din 12 septembrie 1791 suta de uluci, lungi de 12 palme costa 2 lei și 60 bani, stânjenul de grindă 24 de bani, scândura de stejar 15 bani, carul de lemne de foc cu patru boi-2,60 lei, cu doi boi 1,30 lei, un car nou cu roate însă fără fier 12 lei, un car sârbesc mare tot fără fier-8 lei, o căruță nouă fără fier 6 lei, fârdăul de stejar de 5 vedre-1,30 bani, albia 30 de bani⁹.

⁴ M. Gumovski, *Handbuch der polnischer Numismatik*, Graz, 1960, p. 197.

⁵ E. Chirilă, N. Gudea, V. Lazăr, A. Zrinyi, *Tezaure și descoperiri monetare din Muzeul Județean Mureș*, Tg. Mureș, 1980, p. 145-146.

⁶ A. Oțetea, *Pătrunderea comerțului românesc în circuitul internațional*, Ed. Acad., Buc. 1968, p.27.

⁷ Francisc Pap, *Un tezaur monetar din secolele XVIII-XIX găsit la Cluj Napoca*, A.M.N., XVII, 1980, p. 556 și 560-561.

⁸ C.C. Giurescu, *Istoria pescuitului și a pisciculturii în România*, I, Ed. Acad., Buc. 1964, p. 241-242.

⁹ C.C. Giurescu, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Ed. II, Ed. "Ceres", Buc. 1976, p. 184.